

Gabriella Lloskovska

TË DREJTAT E NJERIUT DHE TË DREJTAT E BASHKËSIVE - PRAKTIKA, MEKANIZMA DHE MBROJTJE -

ESE ESE

Shoqata për emancipim, solidaritet
dhe barazi të grave në RM – ESE

Dhjetor 2009

Botues:

Shoqata për emancipim, solidaritet dhe barazi të grave në RM – ESE
rr.: „Maksim Gorki“ nr. 20-1/4
1000 Shkup
Republika e Maqedonisë
tel: 02 3298 295; 3 298 296
faks: 02 3 211 453

Autor:
Gabriella Lloskovska

për Sigurim dhe Bashkëpunim në Evropë - OSBE

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

Përmbajtja e këtij publikimi nuk përfaqëson medoemos këndvështrimin
apo qëndrimin e Misionit Vëzhgues të OSBE-së në Shkup

HYRJA:

9

Pse është i rëndësishëm përdorimi i të drejtës së ekzistimit dhe njohjes së paki cave?

9

Statusi i dokumenteve ndërkombëtare në rendin e brendshëm juridik në Republikën e Maqedonisë?

14

Të drejtat që i gëzojnë qytetarët që u takojnë bashkësive

15

Si realizohet e drejta e përdorimit të simboleve të bashkësive?

15

Si realizohet e drejta e arsimit në gjuhën e bashkësive?

16

Si realizohet e drejta e përfaqësimit së drejtë dhe përkatëse e përfaqësuesve të bashkësive në organet e pushtetit dhe institucionet e tjera publike?

17

Si realizohet e drejta e përdorimit të simboleve të bashkësive?

17

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhës së përfaqësuesve të bashkësive në evidencat zyrate?

18

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhës së përfaqësuesve të bashkësive në komunikimin e tyre me organet e pushtetit?

19

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhës së përfaqësuesve të bashkësive në pushtetin lokal?

20

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhës së përfaqësuesve të bashkësive në komunikimin me ministrinë dhe njësitë lokale të ministrive dhe organeve të pushtet?

21

Mekanizma për mbrojtje në raste të diskriminimit?

24

Si mund të realizohet mbrojtja?

25

Cilat komisione/institucione në nivel lokal dhe nacional kujdesen për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut dhe të drejtave të bashkësive në Republikën e Maqedonisë?

27

Komisioni për Marrëdhënie midis Bashkësive në Nivel Lokal.

27

Komisioni për Sistem Politik dhe Marrëdhënie midis Bashkësive në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë?

29

Komisioni i Vazhdueshëm Anketues për Mbrojtjen e Lirive dhe të Drejtat e Qytetarit në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë

30

Institucioni- Avokati i Popullit

33

Sekretariati për Zbatimin e Marrëveshjes së Ohrit

39

Perfundim

43

SHTESA:

SHTESA I :
BURIM DHE LITERATURË
JURIDIKE E PËRDORUR
44

SHTESA II:
INFORMACIONE PËR GJENDJEN NË
LIDHJE ME TË DREJTAT E NJERIUT
49

SHTESA III:
EDUKIM NGA FUSHA E TË
DREJTAVE TË NJERIUT NË INTERNET
51

SHTESA IV:
BIBLIOTEKA VIRTUALE
42

AKRONIME

KE	– Këshilli i Evropës
OSBE	– Organizata për Sigurim dhe Bashkëpunim në Evropë
OKB	– Organizata e Kombeve të Bashkuara
BE	– Bashkimi Evropian
DUDNj	– Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut
KEDNj	– Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive
PNDQP	– Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Qytetare dhe Politike
KEDR	– Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racor
KKT	– Konventa kundër Torturës dhe Trajtimit apo Dënimit Jonjerëzor, të Ashpër dhe Degradues
PNDESK	– Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore
DK	– Dokument nga Konferenca në Kopenhagë për Dimensionin Njerëzor
DKH	– Dokument nga Konferenca e Helsinkit për Nxitjen për Ndryshime
RHLDAPN	– Rekomandimet e Hagës në lidhje me të Drejtat e Arsimit të Pakicave Nacionale
RLPAPKJP	– Rekomandimet e Lundit në lidhje me Pjesëmarrjen Aktive të Pakicave Kombëtare në Jetën Publike
LPL	– Ligji për Pushtetin Lokal
LFK	– Ligji për Financim të Komunave
MKO	– Marrëveshja Kornizë e Ohrit

Pse është i rëndësishëm përdorimi i të drejtës së ekzistimit dhe njohjes së pakicave

E drejta ndërkombëtare i obligon shtetet t'i "respektojnë" të drejtat individuale të pakicave¹ për pjesëmarrje efektive në jetën publike, duke i përfshirë edhe çështjet lidhur me identitetin e pakicave në nivel nacional dhe lokal në procesin e marrjeve të vendimeve². Konventa Kornizë për mbrojtjen e pakicave kombëtare në Këshillin e Evropës kërkon që shtetet të "krijojnë" kushtet e domosdoshme për një pjesëmarrje të tillë (neni 15). Konventa Ndërkombëtare për luftën kundër diskriminimit etnik dhe racor kërkon "aksesi i barabartë në shërbimet publike" të mos mohohet apo refuzohet në bazë etnike dhe racore. (neni 5 c). Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Qytetare dhe Politike (PNDQP) e jep të drejtën që çdo qytetar pa diskriminim të mund të zgjidhet në zgjedhje, duke u respektuar shprehja e lirë e vullnetit të zgjedhësve (neni 25). Kushtetutat e ndryshme sigurojnë masa të shumta, ndonjëherë, inovative që të krijojnë kanale për pjesëmarrjen e grupeve të pakicave, por shpesh pakicave u duhet të ankohen në gjykatë që

drejta e pjesëmarrjes politike, e drejta e votës dhe e përfaqësimit në Parlament konsiderohen si indikatorë të rëndësishëm në kategorinë për pjesëmarrje efektive në sferën kolektive, sepse këto

me parimin demokratik të qeverisjes së shumicës.

Prandaj shpesh zbatohet sistemi proporcional i zgjedhjeve në nivel nacional dhe lokal. Si rezultat i një sërë situatash të ndryshme, nuk janë aspak të dëshirueshme, dhe as të mundshme, zgjedhje-standarde për këtë pyetje. Kjo e fundit është mjaft e saktë, kur

¹

²

merren parasysh nivelet e ndryshme të pushtetit: kurse në nivel

përfaqësimi simbolik, kjo mund të premtojë më shumë në raport me rezultatet në nivel lokal apo rajonal. Në fund, disa forma “më të lehta” të përfaqësimit të interesave të pakicave dhe/apo pjesëmarrja duhet të merren parasysh sepse ata jo vetëm që janë të pavarur nga cilat do raporte numerike por mund të shërbejnë si kanal shtesë për komunikim dhe informim, por të njëjtat mund të kontribuojnë pozitivisht në krijimin e kulturës politike, e rëndësishme për marrëdhëniet midis kulturave në një shoqëri të caktuar.

IMPLEMENTIMI I PJESËMARRJES POLITIKE EFEKTIVE

Gjithmonë kur parashtrohet pyetja se çfarë paraqet pikërisht “pjesëmarrja efektive”, duket se është e pamundshme të jepet një përgjigje përfundimtare e cila do t’i kënaqë të gjitha palët. Domethënë, çfarë lloji të drejtash për pjesëmarrje politike efektive janë të pranueshme dhe përkatëse në një situatë konkrete varenë rekomandimet e Lundit siguron kornizë të dobishme zgjid-

pjesëmarrje politike efektive dhe ndikim mbi vendimet. Prandaj modelet normative për pjesëmarrjen e pakicave lëvizin nga një ekstrem (përfaqësim i garantuar zgjedhor) në tjetrin (garanci për mos diskriminim të tërësishëm gjatë zbatimit të parimit të përgjithshëm i cili i përfshin të gjithë qytetarët, dhe jo vetëm pakicat), kurse përfshin raste si organizimi i grupeve parlamentare gjuhësore, me qëllim që të sigurohet efektiviteti faktiv në raport me përfaqësimin e interesave të tyre.

se “çështjet që kanë të bëjnë me pakicat kombëtare mund të zgjidhen në mënyrë të kënaqshme vetëm nëpërmjet kornizës politike demokratike të bazuar në pushtetin e drejtësisë, me gjykatë funksionale të pavarur”. Institucionet demokratike efektive janë të rëndësishme për garantimin dhe organizimin e pjesëmarrjes në jetën publike të të gjithëve dhe për kanalizimin dhe zgjidhjen e

qëritë. Pjesëmarrja efektive në punët publike shërben që të mënjanohet ndjenja e personave që u përkasin pakicave se ata duhet të shfrytëzojnë më pak mjete të pranueshme, që të merren parasysh mendimet e tyre⁴. Nëpërmjet ndërtimit të besimit, pjesëmarrjes në punët publike mund të krijohet lojalitet ndaj shtetit dhe shoqërisë, ku pjesë të mëdha kanë pakicat. Megjithatë, ndonjëherë është e nevojshme ndryshimi i perceptimit: mbrojtja e pakicave duhet të konsiderohet si e rëndësishme në interesat e shtetit. Nëse shteti tregon lojalitet ndaj tyre, duke u ofruar shans për pjesëmarrje efektive, mund të pritët, si përgjigje, lojalitet i pakicave ndaj tij. Nëse pjesëmarrja politike efektive për një grup të caktuar në shtet mohohet vazhdimisht apo ndoshta shoqërohet me diskriminim dhe shkelje serioze të të drejtave të njeriut, atëherë qëllimi për secesion të grupit të pakicës lehtë mund të bëhet mekanizëm mbrojtës i saj. Mohimi i pjesëmarrjes paraprakisht e përcakton për zgjedhjen midis alternativave për “votë” dhe “dalje” për grupet në shtet. Ato që nuk kanë zgjedhje shumë lehtë mund të inicojnë të drejtën e daljes⁵.

4

5

Në fund, çështjet që kanë të bëjnë me pakicat asnjëherë nuk mund të zgjidhen në mënyrë ekskluzive ose të pakicës ose të shumicës. Demokracia është shumë më tepër se e drejtë e thjeshtë e shumicës. Prandaj është e rëndësishme të kuptohet e drejta demokratike përfshirjes së “tjetrit”, kurse së bashku me të parimi i inkluzionit, sundimit të të drejtës dhe kulturës politike të jenë imperativ i pandarë në shoqëritë multikulturore.

Botimi i kësaj broshure të vogël për korpusin e të drejtave të përfaqësuesve të bashkësive jo shumicë ka për qëllim të sigurojë pasqyrim të përmbledhur të akteve dhe instrumenteve më të rëndësishme për bashkësitë. Në këtë kuptim broshura, kontribuon në: Së pari, shpjegimin e nevojës për të drejtat e veçanta të përfaqësuesve të pakicave; Së dyti, promovimi i kornizës ligjvënese për mbrojtjen e të drejtave të përfaqësuesve të pakicave; Së treti, njohja nëpërmjet shembujve konkretë me organet dhe procedurat të cilave individët mund t’u drejtohen për mbrojtjen e të gjitha të drejtave; Së katërti, theksimi i rëndësisë së rolit të ligjvënies vendase dhe institucioneve në mbrojtjen e të drejtave të pakicave. Në doracak qartë dhe saktë paraqiten ligjet, konteksti në të cilin janë miratuar, si dhe të drejtat që i garantojnë. Në broshurë janë inkorporuar shtojca dhe resurse relevante për të drejtat e njeriut dhe të pakicave që janë në funksion të aksesit dhe kuptimit më të mirë të mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe pakicave dhe afrimin e tyre te çdo qytetar.

nga Organizata për Sigurim dhe Bashkëpunim në Evropë – OSBE dhe Shoqata për Emancipim, Solidaritet dhe Barazi të Grave në RM – ESE, kurse në lidhje me përparimin e sistemit të të drejtave të njeriut dhe pakicave në bashkësitë shumetnike, i zbatuar në periudhën janar-dhjetor 2009.

Gabriella LLoskovska Shkup, 2009

Statusi i dokumenteve ndërkombëtare në rendin e brendshëm juridik të Republikës së Maqedonisë

Mënyra e inkorporimit të normave ndërkombëtare që përmbahen në marrëveshjet ndërkombëtare varet nga rendi kushtetues në shtet. Zgjidhjet kushtetuese lëvizin midis dy qëndrime – ai i sistemit monistik⁶ në të cilat të gjitha dispozitat apo disa dispozita të të drejtës ndërkombëtare kanë zbatim të drejtpërdrejtë sepse kanë supremat mbi dispozitat e të drejtës së brendshme dhe qëndrimi tjetër – zgjidhja dualiste⁷, e cila nuk mundëson zbatim të drejtpërdrejtë të normave ndërkombëtare pa futjen e tyre në legjislacionin vendas në procedurë të përcaktuar me aktin konstitutiv të shtetit që është në pyetje.

Në shumicën e shteteve, në të vërtetë, funksionojnë zgjidhje të kombinuara, gjatë së cilës sistemet dualiste shumë rrallë i pranojnë burimet e të drejtës ndërkombëtare që nuk janë marrëveshje. Marrëveshjet marrin formën e aktit të të drejtës së

procedurës së transformimit të tërësishëm në formë ligji apo akti ligjvënës me përmbajtje identike si ajo e marrëveshjes ndërkombëtare konkrete.

Republika e Maqedonisë e zbaton sistemin monistik, përkatë-pjesë e rendit të brendshëm juridik dhe nuk ndryshohen me ligj.⁸

⁶ Sistemi monistik nënkupton unitet të të drejtës së brendshme dhe ndërkombëtare, përkatësisht, burimin e të drejtës së brendshme e gjejnë në të gjitha normat apo te disa norma të të drejtës ndërkombëtare, të cilat kanë fuqi më të lartë juridike në raport me ato të brendshmet.

⁷ Sistemi dualist e ndan të drejtën e brendshme nga ajo ndërkombëtare, përkatësisht nënkupton ndarje – të dy sistemeve juridike. Dispozitat e të drejtës ndërkombëtare janë të detyrueshme vetëm pasi të vendosen në të drejtën e brendshme.

⁸ neni 118 i republikës së Maqedonisë

Të drejtat që i gëzojnë qytetarët që u takojnë bashkësive joshumicë

Të drejtat e qytetarëve që u takojnë bashkësive joshumicë, pas miratimit të Amendamenteve Kushtetuese janë: e drejta e përfaqësimit adekuat dhe të barabartë e përfaqësuesve të të gjitha bashkësive në organet e pushtetit dhe institucionet e tjera publike në të gjitha nivelet (Amendamenti VI); e drejta e përdorimit të simboleve të bashkësive joshumicë (Amendamenti VIII); e drejta e shprehjes së lirë të përkatësisë nacionale (neni 8 (2) (2)); liria e shprehjes së identitetit (neni 48 (1)); e drejta e formimit të institucioneve dhe shoqatave kulturore dhe artistike (neni 48 (3)); e drejta e formimit të institucioneve arsimore (Amendamenti VIII); e drejta e mësimin në gjuhën e vet (neni 49) dhe e drejta e përdorimit të gjuhës së vet si zyrtare (Amendamenti V).

Si të realizohet e drejta e përdorimit të simboleve të bashkësive?

Kjo e drejtë është vendosur me Amendamentin VIII, kurse bashkësive joshumicë në jetën publike dhe private. Në sferën publike, qytetarët që u takojnë bashkësive joshumicë mund t'i bashkësia konkrete është shumicë, para, dhe në objektet e push- (neni 4); 16 në njësitë e pushtetit lokal në të cilat bashkësia konkrete është shumicë, para dhe në objektet e organeve shtetërore, shërbimet publike dhe personat privatë të formuar prej shtetit, shërbimet publike dhe personat privatë të themeluar në njësitë e pushtetit lokal, në rrugë, sheshe dhe objekte të tjera të infrastrukturës, **përkrah flamurit të Republikës së Maqedonisë**: në ditët

⁹ Termi „bashkësi“ në RM, zyrtarisht, për herë të parë është përdorur në Marrëveshjen Kornizë të 13.8.2001 përkatësisht, në amendamentet e Kushtetutës së vitit 1991 të miratuara më 16.11.2001 (“Gazeta Zyrtare në RM”, nr. 91/01). Bë bazë dhe në përputhje me to dhe me të gjitha aktet juridike të miratuara më pas, për emërtimin e terminit “pakicë” përdoret termi “bashkësi” në kuptimin e bashkësisë etnike si koncept për transformimin e Republikës së Maqedonisë në shtet ndëretnik.

e festave shtetërore dhe të tjera në RM të caktuara me ligj; në ditët t festave të bashkësive; në ditët e festave komunale e të tjera të përcaktuara me vendim të këshillit të komunës; gjatë pritjes dhe përcjelljes së Presidentit të RM-së, të Kryetarit të Kuvendit të RM-së dhe Kryeministrit dhe anëtarëve të Qeverisë së RM-së; gjatë vizitave zyrtare shefave dhe kryeministrave të përfaqësuesve shtetërorë të huaj dhe të lartë të bashkësive ndërkombëtare (neni 5); në njësitë e pushtetit lokal, në të cilat

dhe në objektet ku mbahen: takime ndërkombëtare, gara dhe mbledhje të tjera, në të cilat bashkësia e pushtetit lokal është organizator, merr pjesë apo është prezantuar në përputhje me rregullat dhe praktikën e mbajtjes së atyre mbledhjeve dhe festimeve, ceremonive dhe manifestimeve të tjera me rëndësi për bashkësitë e pushtetit lokal. Qytetarët që u takojnë bashkësive,

karakter privat si edhe në shfaqjet kulturore, sportive e të tjera që nuk i organizon njësia e pushtetit lokal, por përfaqësuesit e bashkësisë joshumicë si e tillë.

Si realizohet e drejta e arsimit në gjuhët e bashkësive?

E drejta e arsimit tetëvjeçar të tërësishëm në gjuhën e bashkësive dhe e drejta e arsimit të mesëm të tërësishëm në gjuhën e bashkësive janë siguruar nga Qeveria e RM-së sipas kushteve të përcaktuara me Ligjin për Arsimi tetëvjeçar dhe të Mesëm. Kjo do të thotë në raport me përfaqësuesit e bashkësive që ndjekin mësimin në gjuhë, të ndryshme nga maqedonishtja dhe alfabetit cirilik, veprimtaria e tërësishme arsimore-edukative realizohet në gjuhën dhe shkrimin e bashkësisë konkrete, kurse dokumentacioni pedagogjik i tërësishëm mbahet në gjuhën maqedonase dhe alfabetin e saj cirilik dhe në gjuhën që mbahet mësimi. Por, këto të drejta nuk e ndërpresin obligimin e përfaqësuesve

të bashkësive që e ndjekin mësimin në gjuhën e vet, ta mësojnë edhe gjuhën maqedonase dhe alfabetin e saj cirilik. Neni 95 i Ligjit për Arsimin e Lartë u garanton të drejtën përfaqësuesve të bashkësive, mësimin në institucionet e larta shtetërore për programe studimore dhe përmbajtje përkatëse ta zhvillojnë në gjuhën e bashkësisë, e ndryshme nga maqedonishtja, gjatë së

Si realizohet e drejta e përfaqësimit adekuat dhe të drejtë të përfaqësuesve të bashkësive në organet e pushtetit shtetëror dhe institucionet e tjera publike?

E drejta e përfaqësimit të drejtë dhe adekuat të përfaqësuesve të bashkësive nuk nënkupton ndërprerjen e parimit kushtetues të garantuar, qasje e barabartë në vendet e punës dhe të parimit merit-seleksion në bazë të aftësive, me respektim maksimal të principeve të kompetencës dhe profesionalizmit. Këtë të drejtë e gëzojnë të gjithë bashkësitë gjatë punësimit në të gjitha titujt të përcaktuar me Ligjin për Nëpunësit Shtetërorë.

Kjo e drejtë dhe e drejta instrumentale e nxjerrë prej saj nënkupton shpalljen publike për punësim të nëpunësve shtetërorë Agjencia e Nëpunësve Shtetërorë e shpall në minimum dy gazeta ditore, prej të cilave minimum njëra botohet në gjuhën

ndryshme nga maqedonishtja.

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhës së përfaqësuesve të bashkësive në evidencat zyrtare?

E drejta e përdorimit të gjuhës realizohet nëpërmjet të drejtave shme nga maqedonishtja të u lëshohen në gjuhën maqedonase

dhe në alfabetin e saj cirilik, si dhe në gjuhën zyrtare dhe al-
vijnë: formulari nga librat e Amzës, të dhënat që shkruhen në
shoferit, formulari për lejë për traktor dhe vërtetimi për patentë,
si dhe formulari për lejë qarkullimi dhe vërtetimi për regjistrim
dhe për shënim të të dhënave në to; formulari letërnjoftimit dhe

E drejta e qytetarëve që u takojnë bashkësive ta përdorin gjuhën
dhe alfabetin e bashkësisë konkrete gjatë regjistrimit të em-
rit personal në librat e amzës dhe në letërnjoftimet; e drejta
të ndryshme nga maqedonishtja, të kërkojnë formulari i pasa-
alfabetin zyrtar që përdor qytetari; e drejta e qytetarëve që u
maqedonishtja të kërkojnë që të dhënat që vendosen në pasa-
maqedonase dhe alfabetin e saj cirilik dhe në gjuhën zyrtare
dhe shkrimin që i përdor qytetari dhe e drejta e qytetarëve që u

Kështu, e drejta e komunikimit të përfaqësuesve të bashkësive realizohet nëpërmjet:

- të drejtës së komunikimit të cilitdo qytetar – përfaqësues i një bashkësie të caktuar që jeton në njësinë e pushtetit lokal në të

- shme nga maqedonishtja me njësitë rajonale të ministrive në cilëndo gjuhë zyrtare dhe alfabetin e saj;

- obligimit të njësive rajonale kompetente për njësi të caktuara të pushtetit lokal të përgjigjen në gjuhën maqedonase dhe alfabetin e saj cirilik dhe në gjuhën zyrtare dhe alfabetin në të cilën u është drejtuar përfaqësuesi i bashkësisë së caktuar;

- të drejtës së komunikimit të cilitdo qytetar – përfaqësues i bashkësisë së caktuar që jeton në njësinë e pushtetit lokal në të

- shme nga maqedonishtja, me ministrinë në cilëndo gjuhë të zyrtare dhe në alfabetin e saj;

- obligimit të ministrive të përgjigjen në gjuhën maqedonase dhe në alfabetin e saj cirilik dhe në gjuhën zyrtare dhe alfabetin që u është drejtuar përfaqësuesi i bashkësisë etnike konkrete;

- të drejtës së qytetarëve – përfaqësues të bashkësive që jetojnë zyrtare të ndryshme nga maqedonishtja të kërkojnë formularë dygjuhësh; dhe

- obligimit të ministrive dhe organeve të tjera të administratës shtetërore dhe organizatave drejtuese t'i ndërmarrin aktivitetet e nevojshme në botimin e formularëve dygjuhësh për përfaqësuesit e bashkësive që jetojnë në njësitë e pushtetit lokal në të

- shme nga maqedonishtja.

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhës së bashkësive në pushtetin lokal?

E drejta e përdorimit të gjuhës së bashkësive në pushtetin lokal realizohet në mënyrën që vijon: në njësitë e pushtetit lokal në të

është gjuhë zyrtare përkrah maqedonishtes dhe alfabetit të saj cirilik (Amendamenti V), me atë që për përdorim të gjuhës

e pushtetit lokal vendosin organet e njësisë të pushtetit lokal (neni 41 i Ligjit të Pushtetit Lokal). Vendimin e merr Këshilli i njësisë së pushtetit lokal, sipas iniciativës së përfaqësuesve

sisë lokale përkatëse, kurse me thirrje në mundësinë e garantuar me ligj dhe kushtetutë. Këshilli vendos me shumicë votash

nëse nuk është përcaktuar shumicë e veçantë që kërkohet kur miratohen dispozitat që kanë të bëjnë, midis të tjerash, me për-

votash prej anëtarëve të pranishëm në Këshill, gjatë kësaj edhe shumicë votash prej anëtarëve që u takojnë bashkësive që nuk janë shumicë në komunën konkrete.

Si realizohet e drejta e përdorimit të gjuhëve të bashkësive në komunikimin me ministrinë dhe njësitë rajonale të ministrive dhe organeve të pushtetit lokal?

Përdorimi i gjuhëve të bashkësive në komunikimin me ministrinë dhe njësitë rajonale të ministrive dhe në organet e pushtetit shtetëror realizohen nëpërmjet: të drejtës të cilitdo qytetar që

nikimit në cilëndo gjuhë zyrtare dhe alfabetin e saj; obligimit

të njësisve lokale kompetente për ato njësi të pushtetit lokal të përgjigjen në gjuhën maqedonase dhe në alfabetin e saj cirilik dhe në gjuhën zyrtare dhe alfabetin që përdor qytetari; obligimit të ministrive dhe organeve të tjera të administratës shtetërore dhe organizatave drejtuese, si dhe ndërmarrjeve publike, personat juridikë dhe të tjerë të cilëve me ligj u është besuar ushtrimi i autorizimeve publike për botimin e formularëve në dy gjuhë dhe të drejtës së qytetarëve të bashkësive të kërkojnë formula dygjuhësh.

Si realizohet përdorimi i gjuhës së bashkësive në procedurat gjyqësore?

1) Përdorimi i gjuhëve të bashkësive në procedurën administrative realizohet nëpërmjet:

të drejtës së cilitdo qytetar që jeton në njësitë e pushtetit lokal

ndryshme nga maqedonishtja të dorëzojë kërkesë tek organet kompetente në atë gjuhë dhe obligimit të organeve të përgjigjen

e vet gjatë kryerjes së veprimeve parahetimore, hetimore dhe gjyqësore të tjera, në diskutimin kryesor dhe në të gjithë procedurën e ankesës; obligimi i gjykatës të sigurojë përkthim me

pjesëmarrjes në seancat gjyqësore dhe gjatë ndërmarrjes me shkrim të veprimtarive të tjera të procesit para gjykatës; t'u mundësojë pjesëmarrësve në procedurën me gojë përkthim në gjuhën e tyre të dokumenteve që përdoren seancën për dëshimim: t'i dorëzojë ftesat, vendimet dhe letrat e tjera gjyqësore te palët dhe pjesëmarrësit e tjerë në procedurë, gjuha amtare e të cilëve është gjuhë zyrtare e ndryshme nga maqedonishtja, në gjuhën maqedonase dhe alfabetin cirilik dhe në atë gjuhë; t'i përkthejë dokumentet e dorëzuara në gjuhën e bashkësisë konkrete në gjuhën maqedonase dhe alfabetin e saj cirilik dhe t'ua dorëzojë palëve të tjera dhe pjesëmarrësve në procedurë; obligim i palëve dhe pjesëmarrësve të tjerë në procedurë, gjuhë amtare e të cilëve është gjuhë zyrtare e ndryshme nga gjuha maqedonase dhe alfabeti i saj cirilik, paditë, ankesat dhe dokumentet e tjera t'i dorëzojnë në gjykatë edhe në gjuhën e tyre amtare; të drejta të palëve dhe të pjesëmarrësve të tjerë në procedurë, shtetas të RM-së, gjuha amtare e të cilëve nuk është gjuha maqedonase dhe alfabeti i saj cirilik, kurse nuk është as gjuhë zyrtare e ndryshme nga maqedonishtja dhe alfabeti i saj; të informohen për të drejtën procedurën me gojë para gjyqit ta ndjekin në gjuhën e vet me ndihmë të interpretuesit; të heqin dorë nga e drejta e përkthimit apo deklarojnë se e dinë gjuhën në të cilën mbahet procedura; marrin pjesë në seanca dhe me gojë të marrin veprimtari të tjera të procesit në gjuhën e vet dhe gjykata ka obligim t'i mbulojë shpenzimet e përkthimit në procedura të tilla.

Mekanizma për mbrojtje në raste të diskriminimit

Në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet e R. së Maqedonisë ekzistojnë disa mekanizma për mbrojtje në rast të diskriminimit: Komisioni Anketues në Kuvendin e RM-së për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut, Avokati i Popullit, gjykatave qytetare dhe Gjykata Kushtetuese

Ndalimi i diskriminimit është operativ nëpërmjet dispozitave ligjore që vijnë:

-
ban ndalimin e diskriminimit për shkak të përcaktimeve fetare, përkatësisë në bashkësi fetare apo grup fetar. kryerjen përkatësisht pjesëmarrjen në kryerjen e riteve fetare apo llojeve të tjera të shprehjes së besimit;

Neni 7 i Ligjit për Gjykatat e garanton të drejtën e aksesit të barabartë para gjykatave në mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të mbështetura juridikisht:

Neni 40 i Ligjit për Gjykatat ndalon diskriminimin gjatë përzgjedhjes së gjykatësve dhe porotës së gjykatës;

Neni 4 i Ligjit për Zbatimin e Sanksioneve parashikon kryerje të paanshme të sanksioneve;

Neni 2 i Ligjit të Trashëgimisë parashih trashëgimi në kushte të barabarta;

Neni 8 i Ligjit për Organizim dhe Punë të Organeve të Administratës Shtetërore parashih obligim për organet që t'u sigurojnë

-
kriminues të të drejtave dhe lirive të garantuara me Kushtetutë;

Neni 3 i Ligjit për Arsim të Mesëm dhe neni 6 i Ligjit për Arsimin e Lartë e garantojnë të drejtën e arsimit në kushte të barabarta;

Neni 45 i Ligjit për Veprimtari të Radiodifuzionit përmban obligim për ndërmarrjen publike të radiodifuzionit dhe për organizatat komerciale të radiodifuzionit për emetimin e programeve të gjuhëve të bashkësive;

Neni 3 i Ligjit për Kulturën e rregullon mënyrën jo diskriminuese në formimin dhe veprimtarinë e institucioneve kulturore të përfaqësuesve të bashkësive.

Si të realizohet mbrojtja?

E drejta e ankesës – neni 15 i Kushtetutës – Garantohet e drejta e ankesës kundër akteve të veçanta juridike të miratuara në procedurën e shkallës së parë para katës3 rani rtusao raniatësao nttuntëtra ë rne publik;-

Mbrojtja gjyqësore dhe kushtetuese-gjyqësore e të drejtave të njeriut - neni 50 – (1) Çdo qytetar mund t’i drejtohet mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të përcaktuara me Kushtetutë para gjykatave dhe Gjykatës Kushtetuese në republikën e Maqedonisë në procedurën e bazuar në parimet e prioritetet dhe urgjencës. (2) Garantohet e mbrojtja gjyqësore e ligjshmërisë së akteve të veçanta të administratës shtetërore dhe institucioneve të tjera që kryejnë autorizime publike. (3) Qytetari ka të drejtë të njihet me të drejtat e liritë themelore të njeriut dhe aktivisht të kontribuojë, më vete apo së bashku me të tjerët, në përparimin dhe mbrojtjen e tyre.

Cilat komisione/institucione në nivel lokal dhe nacional kujdesen për mbrojtjen e promovimin e të drejtave të njeriut dhe të drejtat e bashkësive në Republikën e Maqedonisë?

Mbrojtja dhe promovimi i të drejtave të njeriut dhe të bashkësive janë rregulluar nëpërmjet institucioneve dhe komisioneve si në nivel lokal ashtu edhe në atë nacional. Në këtë pjesë është dhënë një pasqyrim i shkurtër i komisioneve, me theks të veçantë për institucionin Avokati i Popullit, si institucion qendror në mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të bashkësive. Në këtë pjesë është dhënë pasqyrim i shkurtër i Sekretariatit për Implementimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, si institucioni kryesor për ndjekjen e gjendjes në lidhje me implementimin e dispozitave të Marrëveshjes, ndërsa të operacionalizuara nëpërmjet Amendamenteve të Kushtetutës dhe ligjeve të veçanta që kanë të bëjnë me të drejtat e bashkësive.

1. Komisioni për Marrëdhënie midis Bashkësive në nivel lokal

Ku formohet Komisioni për Marrëdhënie midis Bashkësive?

Ligji i Pushtetit Lokal në RM (Gazeta zyrtare nr.5/2002 neni 55) parashikon formimin e Komisionit për Marrëdhënie midis Bashkësive. Në suazat e organeve dhe komunave në R. e Maqedonisë në përbërjen e të cilave popullata është e tillë që më

etnike të caktuar, formohet Komision për Marrëdhënie midis Bashkësive.

Cili është qëllimi i formimit të komisioneve për marrëdhënie midis bashkësive?

dhe problemeve që kanë të bëjnë dhe i tanojnë përfaqësuesit e

bashkësive joshumicë, si dhe për përmirësimin e marrëdhënieve ndëretnike midis bashkësive që jetojnë në RM.

Si funksionon Komisioni për Marrëdhënie midis Bashkësive?

Puna e Komisionit për Marrëdhënie midis Bashkësive rregullohet me Statusin e Komunës. Komisioni diskuton për çështje që i tan-gojnë marrëdhëniet midis grupeve të ndryshme etnike që jetojnë në territorin e komunës përkatëse, ndërtojnë mendimin e vet dhe vendimin që dorëzohet te Këshilli i Komunës. Komisioni i shqyr-ton propozimet e kryetarit të komunës, anëtarëve të Këshillit, si dhe iniciativat e qytetarëve.

Përbërja dhe obligimet e Komisionit për Marrëdhënie midis Bashkësive

Komisioni për marrëdhënie midis bashkësive e përbëjnë

Këshilli është i obliguar ta shqyrtojë mendimin dhe zgjidhjen e ofruar prej Komisionit dhe të vendosë në lidhje me to.

Cilat janë të drejtat e qytetarëve – përfaqësuesve të një bashkësie etnike të caktuar?

Qytetarët kanë të drejtë të informohen për punën e Komisionit për Marrëdhënie midis Bashkësive

Respektimi i identitetit etnik dhe interesave të gjithë qytetarëve që jetojnë në RM

Jodiskriminimi dhe përfaqësimi i drejtë në administratën e komunës dhe ndërmarrjet publike

Të drejtë të përdorimit të gjuhës së bashkësisë etnike konk-

rete si gjuhë zyrtare për komunikim me pushtetin e komunës.

Përdorim të gjuhës amtare në arsimin tetëvjeçar dhe të mesëm.

e bashkësisë etnike që jeton në territorin e komunës.

2. Komisioni për Sistem Politik dhe Marrëdhënie Midis Bashkësive në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë:

Komisioni ka president, 12 anëtarë dhe zëvendës të tyre. Komisioni i shqyrton çështjet që kanë të bëjnë me:

ksionimin e sistemit politik;

simbolet shtetërore dhe përdorimi i tyre;

gjqësinë, avokaturën dhe prokurorinë publike;

amnistinë dhe faljen;

lirinë e lëvizjes dhe lirinë e zgjedhjes së vendbanimit;

evidencën amë dhe mbrojtjen e të dhënave personale;

emrat personalë, letërnjoftimet dhe dokumentet e udhëtimit;

regjistrimi i popullatës;

sistemin e informimit publik;

të drejtën e shoqërimit të qytetarëve dhe organizimin politik;

të drejtën e zgjedhjes dhe mënyrën e zgjedhjes së

deputetëve, presidentit të republikës së Maqedonisë,

anëtarëve të këshillave dhe kryetarëve të komunave;

referendumin;

avokatin e popullit;

Kishën Ortodokse Maqedonase dhe Bashkësinë Fetare

Islame në Maqedoni, Kishën Katolike, Kishën

Evangjeliste-Methodiste dhe bashkësitë e tjera fetare dhe

grupet fetare;

dekorimet, mirënjohjet dhe shpërblimet;

festat në Republikën e Maqedonisë;

organizimin e administratës shtetërore;

të drejtën e përdorimit të gjuhëve dhe alfabeteve të bashkësive;

garantimin e mbrojtjes së identitetit etnik, kulturor, gjuhësor dhe fetar të bashkësive dhe

çështjet e tjera që kanë të bëjnë me sistemin politik dhe marrëdhëniet midis bashkësive

3. Komisioni Anketues i Vazhdueshëm për Mbrojtjen e Lirive dhe të drejtave të Qytetarit në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë

Komisioni ka president dhe tetë anëtarë dhe zëvendësit e tyre.

Komisioni i shqyrton çështjet që kanë të bëjnë me:

çështjet parimore, propozimet dhe mendimet në lidhje me realizimin e dispozitave të Kushtetutës, ligjeve dhe dispozitave dhe akteve të tjera me rëndësi për realizimin e mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të qytetarit;

shfaqjen e nevojës për miratimin e ligjeve dhe dispozitave dhe akteve të tjera për mbrojtjen më të plotë të lirive dhe të drejtave të qytetarëve;

ndjekjen, shqyrtimin dhe analizimin e realizimit të akteve

lirive dhe të drejtave të qytetarit;

shqyrtimin e shkresave të qytetarëve dhe dhënien e qëndrimeve në lidhje me to;

bashkëpunimin me organizatat shkencore dhe profesionale nga fusha e mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të qytetarit; bashkëpunimin me organet e huaja dhe ndërkombëtare nga fusha e mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të qytetarit dhe çështjet e tjera që kanë të bëjnë me liritë dhe të drejtat e qytetarit.

Komisioni nuk mund të kryejë funksione hetimore apo të tjera gjyqësore. Përfundimet e Komisionit janë bazë për vendosjen e procedurës për përcaktimin e përgjegjësive të mbartësve të funksioneve publike.

Si rrjedh procedura e komunikimit me përfaqësues të bashkësisë me Komisionin?

në Arkivin e Kuvendit të RM-së. Shqyrtimin paraeliminues të ankesës e kryen këshilltari i Komisionit. Nëse ai vlerëson se ka bazë që ankesa të shqyrtohet prej Komisionit, ajo do të vihet në rend të ditës në një prej seancave të ardhshme. Që diskutimi të jetë komplet, ndërkohë, Komisioni dërgon shkresë tek organi kompetent (ministria kompetente, gjykata kompetente, këshilli gjyqësor republikan etj.) me lutje që ta informojë për bazën e thënies në ankesën konkrete. Midis të tjerash, informacionet e organeve kompetente janë të domosdoshme për përcaktimin e të dhënave të Komisionit, të cilat, përsëri, nga ana e vet, janë bazë për vendosjen e procedurës për përcaktimin e përgjegjësive të mbartësve të funksioneve publike.

Çfarë mban ankesa drejtuar Komisionit Anketues të Vazhdueshëm në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë?

Ankesa që i drejtohet këtij komisioni nuk ka formë të përcaktuar rreptësisht, dhe as duhet të dorëzohet në ndonjë lloj formulari të përcaktuar paraprakisht. Megjithatë, që të trajtohet si e tërësishme, duhet t'i përmbajë të paktën elementët në bazë të

dimi real apo eventual të lirisë apo të drejtave bëhet fjalë:

- të dhëna për lëndimin real apo eventual;
- shtesa/dëshmi që mund ta mbështesin atë në çdo mënyrë të mundshme;
- të dhëna themelore për parashtresit e ankesës;

Komisioni ka obligim të përgjigjet në gjuhën maqedonase dhe në alfabetin e saj cirilik, si dhe në gjuhën zyrtare dhe alfabetin në të cilin i është drejtuar dorëzuesi i ankesës – përfaqësues i bashkësisë konkrete në RM.

4. Institucioni – Avokati i Popullit

Çfarë mund të kryejë Avokati i Popullit kur konstaton se janë lënduar të drejtat e qytetarit – dorëzuesit prej organeve:

Në përputhje me Ligjin për Avokatin e Popullit, avokati i popullit mund¹⁰:

të japë rekomandime, propozime, mendime dhe thënie në lidhje me mënyrën e anashkalimit të lëndimeve të konstatuara (rekomandim jep kur me siguri është vërtetuar se bëhet fjalë për shkelje të të drejtave me aktin apo veprimin konkret, kurse mendim jep kur vlerëson se nevojitet ndryshim apo plotësim i aktit të përgjithshëm të organit apo organizatës. Thëniet jepen në rastin kur nga gjendja faktike del se me vazhdimin e një sjelljeje të caktuar të organit apo organizatës do të cenohen të drejtat e dorëzuesit të anketës);

siguron mbrojtje të veçantë të fëmijëve, personave me nevoja të veçanta, personave që janë lëndë e torturës dhe tjetër lloj i sjelljes të egër, jonjerëzore dhe ofenduese apo dënimit në organet, organizatat dhe institucionet në të cilat liria e lëvizjes

të propozojë përsëritjen e procedurës së caktuar në përputhje me ligjin, nëse janë mbushur kushtet ligjore për përsëritje apo ripërtëritje të procedurës me kërkesë të palës apo edhe nëse ka bazë për ndryshimin e aktit administrativ sipas detyrës zyrtare;

të ngrejë iniciativë për vendosjen e procedurës disiplinore

---

¹⁰ Ligji për Avokatin e Popullit (Gazeta Zyrtare e RM-së nr. 60/2003 dhe 114/2009)

ndaj personit zyrtar apo përgjegjës, kur vlerëson se me veprimin e tij, përkatësisht me mosveprimin ka bazë për dyshim se ka shkelur detyrën zyrtare apo të punës;

të ngrëjë kërkesë tek prokurori publik kompetent për vërtetimin e përgjegjësisë penale nëse vlerëson se ekziston dyshim i bazuar për shkelje apo vepër penale të kryer të parapara me ligj;

të kërkojë shtyrje të zbatimit të aktit drejtues deri në vendimin e organit të shkallës së dytë apo deri në marrjen e vendimit nga gjykata kompetente, nëse konstaton shkelje të të drejtave, kurse zbatimi i aktit drejtues do të shkaktonte dëm të pakompe-sueshëm për ndonjë prej palëve në problem;

të formojë sektorë të veçantë për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe personave me nevoja të veçanta, sektor për mbrojtjen e qytetarëve nga diskriminimi, tortura apo lloj tjetër veprimi apo dënimi të egër, jonjerëzor dhe ofendues si dhe sektor për përfaqësimin e drejtë dhe adekuat të qytetarëve.

Si mund të veprojë Avokati i Popullit gjatë ndjekjes së gjendjeve për përfaqësimin e drejtë dhe adekuat të përfaqësuesve të bashkësive?

pas ankesave të dorëzuara;

me iniciativë personale nëse në cilëndo mënyrë ka njohuri se nuk respektohen këto parime;

në bazë të mbikëqyrjeve të drejtpërdrejta të kryera në organe, organizata dhe institucione;

me ndjekjen e obligimeve programore të parapara të organeve dhe organizatave;

me ndjekjen e shpalljeve për vende të reja pune në organet dhe

organizatat që janë të detyruara t'i respektojnë parimet e dhëna kushtetuese.

Për sigurimin dhe respektimin e të drejtave ligjore dhe kushtetuese dhe parimeve për mosdiskriminim dhe përfaqësim adekuat dhe të drejtë të përfaqësuesve të bashkësive, Avokati i Popullit mundet me iniciativën e vet të japë udhëzime, mendime dhe kritika për organet para të cilave është kompetent të veprojë nëse vlerëson se me aktet e veçanta të përgjithshme dhe të mëvetësishme, me ndërmarrjen apo mosndërmarrjen e aktiviteteve të caktuara nga organet apo organizatat e dhëna nuk respektohen apo nuk krijohen mekanizma juridikë për respektimin dhe realizimin e të drejtave të qytetarëve dhe për realizimin e parimeve të dhëna në raport me përfaqësuesit e bashkësive.

Çfarë mund të bëjë Avokati i Popullit pas marrjes së ankesës¹¹ :

Avokati i Popullit mund të vendosë:

të mos ngrejë procedurë apo të mos e shqyrtojë ankesën nëse është anonime, nuk është dorëzuar në afatin e caktuar ose nëse është keqpërdorimi të drejtës së ankesës, por është i obliguar në afat sa më të shkurtër ta informojë dorëzuesin, t'ia shpjegojë shkaqet për këtë dhe sipas mundësive ta këshillojë në cilën mënyrë ta realizojë të drejtën.

Avokati i Popullit e hedh poshtë ankesën nëse:

prej të dhënave që i ka në dorë del se nuk ka shkelje të lirive dhe të drejtave themelore të qytetarit;

ankesa nuk është complete dhe nëse dorëzuesi pas këshillimit paraprak prej avokatit të popullit nuk e ka plotësuar dhe për lëndën e ankesës është në vijim procedura gjyqësore.

¹¹ informacione të marra nga www.ombudsman.mk

Avokati i popullit nuk ngre procedurë nëse:

prej veprimtarisë apo prej vendimit të fundit të organit, përkatësisht organizatës ka kaluar më tepër se një vit, përveç se nëse vlerëson se iniciuesi e ka lëshuar afatin për shkaqe të caktuara. Nëse avokati i popullit vendos të ngrejë procedurë për këtë e lajmëron dorëzuesin e ankesës dhe organin, përkatësisht organizatën ndaj të cilës është ankesa.

Çfarë mund të bëjë Avokati i Popullit pas marrjes së ankesës:

të kërkojë shpjegimet e nevojshme dhe informacione plotësuese prej organeve, përkatësisht organizatave për thëniet në ankesë;

të kryejë mbikëqyrje të drejtpërdrejtë në punët në kompetencat e organeve, përkatësisht organizatave;

të ftojë në bisedim funksionar zyrtar në organ, përkatësisht organizatë dhe çdo person tjetër, si dhe të kërkojë mendim prej institucioneve shkencore dhe profesionale.

Çfarë mund të bëjë Avokati i Popullit kur konstaton se dorëzuesit të ankesës i është shkelur ndonjë e drejtë ligjore apo kushtetuese:

të propozojë organi, përkatësisht organizata të kryejë procedurë konkrete në përputhje me ligjin;

të dorëzojë kërkesë tek organi kompetent për vendosjen e problemit drejtues;

të dorëzojë kërkesë te organi, përkatësisht organizata për ndalim të përkohshëm të zbatimit të aktit;

të propozojë vendosje të procedurës disiplinore kundër personit zyrtar të organit, përkatësisht organizatës;

të dorëzojë kërkesë te prokuroria publike e përgjithshme për ngritjen e procedurës që të përcaktohet përgjegjësia penale apo për kundërvajtje;

të japë propozime për përmirësimin e punës dhe sjelljen e organeve, përkatësisht organizatave me palët.

Organet dhe organizatat janë të obliguara të veprojnë sipas propozimeve, mendimeve dhe rekomandimeve të Avokatit të Popullit dhe në afat jo më të madh se 30 ditë ta informojnë për masat dhe aktivitetet e ndërmarra sipas kërkesave të tij. Nëse organet dhe organizatat nuk veprojnë dhe nuk e informojnë Avokatin e Popullit për zbatimin e propozimeve dhe rekomandimeve të tij apo përsëri pjesërisht i pranojnë, Avokati i Popullit për këtë mund ta informojnë drejtpërdrejt organin më të lartë, ministrinë kompetente, Qeverinë e Republikës së Maqedonisë, kurse me raport të veçantë ta informojnë edhe Kuvendin e Republikës së Maqedonisë ose lëndën ta shpallë publikisht.

Personit zyrtari, i cili nuk do të veprojë sipas kërkesës së Avokatit të Popullit do t'i shqiptohet gjobë prej 500-1000 euro në vlerë denari.

Pasi Avokati i Popullit do ta përfundojë procedurën e informon dorëzuesin e ankesës.

Çfarë hyn në kategorinë e lëndimit të të drejtave kushtetuese dhe ligjore:

sjellja burokratike, me vetëdashje, johumane dhe e turpshme, me qëllim apo pa, mos veprimi pas kërkesës së qytetarit, mosmarrja e aktit, vendimit përfundimit, mosdhënia

e vërtetimeve, dëshmime, mendimeve etj, shtyrja e procedurës, trajtimi jo i barabartë i qytetarëve, akti i miratuar gabimisht, akti i bazuar në gjendje aktive të gabueshme dhe të papërcaktuar plotësisht, akt i bazuar në material ligjor të gabueshëm, procedurë e lënduar dhe të gjitha sjelljet e tjera me qëllim apo jo dhe veprimet me të cilat thyhen të drejtat dhe liritë e qytetarit që garantohen me Kushtetutë, ligje dhe

Avokati i Popullit sipas kompetencave vepron para:

Qeverisë së Republikës së Maqedonisë:

- 1.shërbimeve;
- 2.komisioneve;
- 3.sekretariateve.

Ministrive:

1. Organet në përbërjen e ministrive:

drejtori (për kryerjen e sanksioneve, të punëve juridike të pronës, për doganat, për prodhimtarinë e qëllimshme, për të hyrat publike, për ekonominë e ujërave, për veterinarinë, për punët hidrometeorologjike, për lundrimin civil dhe ajror, për kadastrën dhe regjistrimin e pasurive të patundshme etj).

inspektimet (drejtuese, devizave, tregut, për inspektim teknik, për bujqësi, sanitet dhe shëndetësi, arsim, punë, për pushtetin lokal, për transport, ndërtim dhe urbanizëm, për mjedis jetësor dhe komunale)

fonde (për sigurim shëndetësor, për sigurim invalidor dhe të pensionit, për mjedis jetësor, për ujërat);

ente (i statistikës, i punëve gjeodezisë dhe të tjera);

byro (për hetime gjyqësore, për mbrojtje të pronësisë industriale, për

turizëm, për zhvillimin e arsimit, për zonat ekonomike të pazhvilluara mjaftueshëm, për mjekimet dhe të tjera);

agjenci (për diasporë, për informime, për sport dhe rininë, për zhvillim për investime);

shërbime (për mjedisin jetësor, për sistem informativ dhe hapësinor, për standardizim dhe meteorologji dhe të tjera);

institucione shëndetësore (spitale, ambulanca, spitale psikiatrike dhe nervo-psikiatrike, azile pleqsh dhe brefotrofë për fëmijë);

institucione arsimore (për moshën parashkollore, arsimin tetëvjeçar, të mesëm dhe të lartë);

qendra për punë sociale dhe të tjera

2. Njësitë rajonale

Avokati i Popullit intervenon në punën e ndërmarrjeve, shërbimeve dhe institucioneve publike nga fusha e: **hekurudhës, postës, telekomunikacioneve, ekonomisë, radios dhe televizionit, ndërmarrjeve komunale dhe banesore, si dhe në organet dhe trupat e pushtetit lokal.**

Sekretariati për zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit

Për zbatim me sukses të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, me Vendim të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, më 5.4.2002 u formua Sektori për Zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, i cili ndërkohë me ndryshimet dhe plotësimet e Ligjit për Qeverinë (Gazeta Zyrtare e RM-së nr. 115/2007) u transformua në Sekretar-

në Janar të vitit 2008. Sekretariati për Zbatimin e Marrëveshjes Kornizë në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë ka detyrë të zbatojë krejtësisht Marrëveshjen Kornizë të Ohrit dhe të sigurojë

mbështetje administrative dhe profesionale të zëvendëskryeminitrit të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë i cili është i obliguar për zbatimin e Marrëveshjes Kornizë.

Në Marrëveshjen Kornizë të Ohrit janë miratuar një numër i madh i amendamenteve kushtetuese.

Këto amendamente përfshijnë: garantimin e statusit të gjuhës

bashkësive etnike në institucionet publike; statusin e bashkësive fetare; shprehjen, mbrojtjen dhe zhvillimin e identitetit të bashkësive etnike; procedurat e veçanta parlamentare për çështje me rëndësi të veçantë për bashkësitë etnike; decentralizimin e pushtetit. Në vitet e ardhshme legjislative e gjerë juridike do të miratohet. Me Amendamentet e Kushtetutës dhe ndryshimet juridike lidhur me to parimet e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit u bënë pjesë e sistemit juridik maqedonas. Themelimi i Sekretariatit për Zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit e thekson prioritetin që Qeveria maqedonase e vë zbatimit të principeve origjinale që janë vendosur në këtë Marrëveshje, që janë, ndërkohë, të siguruara me Kushtetutë dhe me ligje të tjera. Këto principe, së pari përfaqësimi i drejtë i bashkësive etnike në sektorin publik dhe decentralizim, janë me rëndësi të madhe për **stabilitetin** në vend, për **kohezionin** social, ndërtimin dhe mbrojtjen e një **shoqërie multietnike** të integruar. Në procesin e zbatimit të këtyre parimeve dhe përpjekje Sekretariat ka **funksion strategjik koordinues dhe monitorues**. Sido që të jetë Sekretariati nuk është organizata autonome dhe e izoluar që u shërben vetëm bashkësive dhe grupeve të veçanta. Ai është pjesë e makinerisë së Qeverisë së Maqedonisë që u shërben të gjithë qytetarëve në interesin publik.

Kompetencat e Sekretariatit

Sekretariati për Zbatimin e Marrëveshjes Kornizë në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë punon sidomos për:

Sigurim të koordinimit të organeve të administratës shtetërore për zbatimin e Marrëveshjes Kornizë;

përgatitje të metodologjisë së marrjes së planeve aksionare në fushën e zbatimit të Marrëveshjes Kornizë;

Sigurim të resurseve njerëzore të nevojshme për realizimin e zbatimit të Marrëveshjes Kornizë;

Sigurim dhe realizim të mjeteve të nevojshme për zhvillim të suksesshëm të realizimit të obligimeve që dalin nga Marrëveshja Kornizë;

Përgatitje të raporteve për informimin e Qeverisë për nivelin e zbatimit të Marrëveshjes Kornizë;

Përgatitje të materialeve analitike-profesionale nga fusha e zbatimit të Marrëveshjes Kornizë;

E siguron dhe koordinon përpunimin e planit aksionar për përgatitjen e projekteve të Marrëveshjes Kornizë;

Sigurim të informimit të rregullt dhe në kohë të opinionit për procesin e zbatimit të Marrëveshjes Kornizë;

Monitorim i procesit të decentralizimit;

Sigurim të bashkëpunimit me trupat e jashtëm dhe me donatorët për realizimin e proceseve për zbatimin e Marrëveshjes Kornizë;

Përforcim të bashkëpunimit me organizatat joqeveritare dhe organizatat ndërkombëtare dhe personat e tjerë juridikë;

Ndjekje të reformave në administratën publike në Republikën e Maqedonisë dhe në fushat e tjera të cilat direkt apo indirekt lidhen me zbatimin e Marrëveshjes Kornizë;

Analizë, ndjekje dhe koordinim të ligjeve të miratuara dhe ligjeve që do të miratohen dhe janë në lidhje të drejtpërdrejtë me Marrëveshjen Kornizë;

Ndjekje përmirësim të përfaqësimit adekuat dhe të drejtë.

Përfundim:

Të drejtat e qytetarëve që u takojnë bashkësive janë pjesë e korpusit të të drejtave dhe lirive universale të njeriut, por edhe koncept kualitativ i ndryshëm nga koncepti për barazi të të gjithëve dhe gjithkujt para Kushtetutës dhe ligjeve. Formulimi “të drejtat e qytetarëve që u takojnë bashkësive” që është në amendamentet e Kushtetutës të vitit 2001, është vazhdimëri e asaj të paraparë me Kushtetutën e vitit 1991 “të drejtat e përfaqësuesve të nacionaliteteve”, në kuptimin e theksimit të dimensionit individual mbi atë kolektiv të të drejtave të pakicave.

Sipas tyre, mbartës të të drejtave janë individë, kurse pjesa më e madhe e këtyre të dhënave mund të praktikohen në kolektiv, në interaksion me individët e tjerë që ndajnë milje identike kultu-

evropian për mbrojtjen e të drejtave të nacionaliteteve, amenda-

nas të shembullit të vetëm të shtetit shumëkulturore në rajonin më të gjerë. Qëllimi themelor i modelit maqedonas është ruajtja e integritetit të shtetit, dhe njëkohësisht ngritja e të drejtave të qytetarëve që u takojnë bashkësive në nivelin më të lartë, që e parashikojnë dokumentet ndërkombëtare relevante për mbrojtjen e të drejtave të njeriut/të pakicave.

SHTOJCË I :

BURIME JURIDIKE DHE LITERATURA E SHFRYTËZUAR

1. Kushtetuta e RM-së
2. Amendamentet IV-XVIII të kushtetutës së RM-së
(G. Zyrtare e RM-së 91/2001)
3. Ligji për Pushtetin Lokal
(G. Zyrtare e RM-së.5/2002)
4. Ligji për Financim të Njësive të Pushtetit Lokal
(G. Zyrtare e RM-së nr.61/04)
5. Ligji për Organizim Territorial të Pushtetit Lokal
në Republikën e Maqedonisë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 55/04)
6. Ligji për Punë të Brendshme
(G. Zyrtare e RM-së nr. 92/2009)
7. Ligji për Nëpunësit Shtetërorë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 108/2005)
8. Kodi Zgjedhor
(G. Zyrtare e RM-së nr. 40/2006)

- Qytetarëve në Republikën e Maqedonisë dhe në Njësitë
e Pushtetit Lokal
(G. Zyrtare e RM-së nr. 101/2008)

10. Ligji për Dokumentet e Udhëtimit të shtetasve të
Republikës së Maqedonisë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 73/04)

11. Ligji për Formimin e Universitetit Shtetëror në Tetovë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 8/04)
12. Ligji për Avokatin e Popullit
13. Ligji për Përdorimin e Flamujve të Bashkësive
në Republikën e Maqedonisë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 58/05)
14. Ligji për Amnisti
(G. Zyrtare e RM-së nr. 18/02)
15. Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Maqedonisë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 91/08)
16. Ligji për Arsimin Tetëvjeçar
(G. Zyrtare e RM-së nr. 52/02)
17. Ligji për Arsimin e Mesëm
(G. Zyrtare e RM-së nr. 44/95)
18. Ligji për Arsimin e Lartë
19. Ligji për Gjykatat
(G. Zyrtare e RM-së nr. 36/95)
20. Ligji për Zbatimin e Sanksioneve
(G. Zyrtare e RM-së nr. 2/06)
21. Ligji i Trashëgimisë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 47/96)
22. Ligji për Organizim dhe Punën e Organeve
të Shërbimit Shtetëror
(G. Zyrtare e RM-së nr. 58/00)

23. Ligji për të Drejtat e Bashkësive Fetare
(G. Zyrtare e RM-së nr. 113/07)
24. Ligji për Veprimtarinë e radiodifuzionit
(G. Zyrtare e RM-së nr. 100/05)
25. Ligji për Kulturën
(G. Zyrtare e RM-së nr. 66/03)
26. Ligji për Procedurë Kontestimore
(G. Zyrtare e RM-së nr. 33/98)
27. Ligji për Procedurë Penale
(G. Zyrtare e RM-së nr. 15/97)
28. Ligji për Qeverinë
(G. Zyrtare e RM-së nr. 115/2007)

BURIME TË TJERA:

1. Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut
2. Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut
3. Konventa Kornizë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (KKPK);
4. Deklarata për të Drejtat e Personave që u Takojnë Pakicave Nacionale apo Etnike, Fetare apo Gjuhësore
5. Pakti ndërkombëtar për të Drejtat Politike dhe Qytetare;
6. Studim për të Drejtat e Personave që u Përkasin Pakicave Etnike, Add.1-7(1977)
7. Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Rasor;
8. Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit të Grave (CEDAV);
9. Konventa për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore;
10. Rekomandimi Parlamentar i Këshillit të Evropës 1201(1993) të Protokollit Plotësues që e miratoi Asambleja më 1 shkurt 1993;
11. Dokument nga Konferenca e Kopenhagës për dimensionet njerëzore;
12. Dokument nga Konferenca e Helsinkit për nxitjen për Ndryshime

- 13.Rekomandimet e Hagës në lidhje me të drejtat e arsimit të pakicave kombëtare;
- 14.Rekomandimet e Lundit në lidhje me pjesëmarrjen efektive të pakicave kombëtare në jetën Publike;
- 15.Raport dhe rekomandime në lidhje me Romëve dhe Sintëve në rajonin e OSBE-së;
- 16.Drejtime për përdorim të gjuhëve të pakicave në emetimet në media;
- 17.Rekomandime për policinë në bashkësitë shumetnike
- 18.Marrëveshja Kornizë e Ohrit;
19. Ueb-faqja e Kuvendit të RM-së - www.sobranie.mk
20. Ueb-Faqja e Kancelarisë së Avokatit të Popullit www.ombudsman.mk
21. Ueb-faqja e Sekretariatit për Zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit www.siofa.gov.mk
- 22.Ueb-faqja e Shoqatës për Emancipim, Solidaritet dhe Barazi të Grave në RM – ESE - www.esem.org.mk

INFORMACIONE PËR GJENDJET NË LIDHJE ME TË DREJTAT E NJERIUT

Raporti i Human Rights Watch Report për vitin 2006

– përmban të dhëna për tendencat zhvillimore të të drejtave të njeriut në mbi 60 vende në vitin 2005

Gjendet në këtë ueb-faqe:

www.hrw.org/wr2k6/wr2006.pdf

lim përparimin e respektimit universal të të drejtave të njeriut dhe liritë themelore.

Gjendet në këtë ueb-faqe:

www.bookshop.eu.int/eGetRecords

Të drejtat e njeriut në Azi dhe Paqësor (2004) – Ky libër i përfshin temat si çlirimi nga tortura, liria e shprehjes, liria e botimit, të drejtat e grave, të drejtat e fëmijëve dhe mbrojtja e pakicave.

Të drejtat e njeriut në Afrikë

(2004) – Ky libër e shqyrton rolin e Organizatës për Bashkim Afrikan, tani Bashkimi Afrikan, dhe si ballafaqohet ajo me të drejtat e njeriut

Forum për të drejtat e pakicave në OKB – faqe interneti ku mund të gjenden të dhëna të dobishme në lidhje me pakicat.

Gjendet në këtë ueb-faqe:

www.ohchr.org/minorityrights

Komiteti i Helsinkit për të drejtat e Njeriut në Republikën e Maqedonisë:

www.mhc.org.mk

Kancelaria e Avokatit të Popullit në RM

www.ombudsman.mk

EDUKIM NGA FUSHA E TË DREJTAVE TË NJERIUT NË INTERNET

Baza e të dhënave për edukim dhe trajnim nga fusha e të drejtave të njeriut të Komesarit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut:

Gjendet në këtë ueb-faqe:
www.unhchr.ch/hredu.nsf

Këshilli i Evropës:
www.coe.int

UNICEF:
www.unicef.org

Partnerë për edukim në fushën e të drejtave të njeriut:
www.erc.hrea.org

Internet i të drejtave të njeriut:
www.hri.ca

Programi për edukim në fushën e të drejtave të njeriut:
www.hrep.com.pk

Qendra Evropiane për Trajnim dhe Hulumtim të të Drejtave të Njeriut dhe Demokracisë:
www.etc-graz.at

Kancelaria për institucione demokratike dhe të drejtat e njeriut (ODIHR):
www.osce.org/odihhr

SHTOJCA IV:

BIBLIOTEKA VIRTUALE

Instituti Austriak për të Drejtat e Njeriut:

www.2sbg.ac.at/home.htm

Doracak konciz për të drejtat e njeriut në internet:

www.derechos.org/human-rights/manual.htm

Portali i Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut:

www.cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en

Arkiva virtuale për të drejtat e njeriut projekti „DIANA“:

www.yale.edu/lawweb/Avalon/Diana/index.html

Biblioteka Evropiane:

www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.htm

Baza e të dhënave e OKB-së:

www.unp.un.org/online_online_databases.aspx

Biblioteka për të drejtat e njeriut e Universitetit të Minesotës:

www.umn.edu/humanrts

Biblioteka e Institutit Raul Valenberg, Lund, Suedi:

www.rwi.lu.se/library

Biblioteka virtuale Bayefsky:

www.bayefsky.com

Portali maqedonas për të drejtat e njeriut

(kryesisht për dokumentet ndërkombëtare dhe statusin e tyre):

www.covekovi-prava.gov.mk